

Polinomi

Definicija 1 Neka je $(F, +, \cdot)$ polje. Tada je funkcija $p : F \rightarrow F$ data sa

$$p(x) = p_n x^n + p_{n-1} x^{n-1} + \dots + p_1 x + p_0,$$

gde $p_i \in F$, $n \in \mathbb{N} \cup \{0\}$ polinom nad poljem F .

- Ako je $p_n \neq 0$, stepen polinoma $p(x)$ je n (oznaka: $dg(p)$).
- Ako je $p_n = 1$, polinom $p(x)$ je normiran (normalizovan).
- Dva polinoma su jednaka ako su istog stepena i koeficijenti uz odgovarajuće stepene x su jednaki.

Primer 1 $p(x) = x^3 + 2x + 1$, $q(x) = x + 2$

a) $p(x) + q(x) = x^3 + 3x + 3$

b) $p(x) \cdot q(x) = x^4 + 2x^3 + 2x^2 + 4x + x + 2 = x^4 + 2x^3 + 2x^2 + 5x + 2$

Definicija 2 Koren ili nula polinoma $p \in F[x]$ je rešenje jednačine $p(x) = 0$.

Teorema 1 (Bezuova teorema) Ostatak pri deljenju polinoma $p(x)$ polinomom $(x - \alpha)$ jednak je vrednosti polinoma p u tački α .

Primer 2 Podeliti polinom $2x^3 - x^2 + 5x$ polinomom $x - 1$.

$$\begin{array}{r} (2x^3 - x^2 + 5x) : (x - 1) = 2x^2 + x + 6 \\ -(2x^3 - 2x^2) \\ \hline x^2 + 5x \\ -(x^2 - x) \\ \hline 6x \\ -(6x - 6) \\ \hline 6 \end{array}$$

Pomoću Bezuove teoreme možemo lako naći ostatak: $p(1) = 2 \cdot 1^3 - 1^2 + 5 \cdot 1 = 6$

Postupak za deljenje polinoma $p(x) = p_n x^n + p_{n-1} x^{n-1} + \dots + p_1 x + p_0$ (nad bilo kojim poljem) se, u slučaju kada je delilac polinom oblika $(x - \alpha)$, može skraćeno zapisati tzv. **Homero-vom šemom**:

$$\begin{array}{c|ccccccc} & p_n & p_{n-1} & p_{n-2} & \dots & p_2 & p_1 & p_0 \\ \alpha & q_{n-1} & q_{n-2} & q_{n-3} & \dots & q_1 & q_0 & q_{-1} \end{array}$$

gde je $q_{n-1} = p_n$ i $q_k = \alpha q_{k+1} + p_{k+1}$ za sve $k \in \{n-2, n-3, \dots, 1, 0, -1\}$, pri čemu je $q(x) = q_{n-1} x^{n-1} + q_{n-2} x^{n-2} + q_{n-3} x^{n-3} + \dots + q_1 x + q_0$ količnik, a q_{-1} ostatak pri deljenju.

Primer 3 Podeliti polinom $2x^3 - x^2 + 5x$ polinomom $x - 1$ pomoću Hornerove šeme.

$$\begin{array}{r|rrrr} & 2 & -1 & 5 & 0 \\ 1 & 2 & 1 & 6 & 6 \end{array} \quad \frac{2x^3 - x^2 + 5x}{x - 1} = 2x^2 + x + 6 + \frac{6}{x - 1}$$

Definicija 3 Najveći zajednički delilac dva polinoma je normiran polinom najvećeg stepena koji deli oba ta polinoma.

Teorema 2 Zajednički koreni polinoma $p(x)$ i $q(x)$ su koreni njihovog NZD-a koji se određuju pomoću Euklidovog algoritma.

Zadatak 1 Nad poljem realnih brojeva su dati polinomi

$$p(x) = x^4 + x^3 - x^2 + x - 2, \quad q(x) = 2x^5 - 2x^4 - 2x^3 + 2x^2 - 4x + 4.$$

Naći njihove zajedničke korene.

Rešenje: Euklidovim algoritmom ćemo izračunati polinom $r = \text{NZD}(p, q)$, a zatim određivanjem njegovih korena dobiti zajedničke korene polinoma p i q . Pri tome, umesto polinoma $q(x)$ možemo uzeti njemu odgovarajući normalizovani polinom (vodeći koeficijent je 1), što ne utiče ni na r (koji je po definiciji ionako normalizovani polinom), ni na korene polinoma. Iz istih razloga u toku postupka možemo svaki polinom zameniti njemu odgovarajućim normalizovanim polinomom. Neka je $\tilde{q}(x) = \frac{1}{2}q(x) = x^5 - x^4 - x^3 + x^2 - 2x + 2$, te Euklidovim algoritmom izračunavamo $r = \text{NZD}(p, q) = \text{NZD}(p, \tilde{q})$:

korak 1:

$$\begin{array}{r} (x^5 - x^4 - x^3 + x^2 - 2x + 2) : (x^4 + x^3 - x^2 + x - 2) = x - 2 \\ -(x^5 + x^4 - x^3 + x^2 - 2x) \\ \hline -2x^4 + 2x^3 - 2x^2 + 4x - 2 \\ -(-2x^4 - 2x^3 + 2x^2 - 2x + 4) \\ \hline 2x^3 - 2x^2 + 2x - 2 = 2(x^3 - x^2 + x - 1) \end{array}$$

korak 2:

$$\begin{array}{r} (x^4 + x^3 - x^2 + x - 2) : (x^3 - x^2 + x - 1) = x + 2 \\ -(x^4 - x^3 + x^2 - x) \\ \hline 2x^3 - 2x^2 + 2x - 2 \\ -(2x^3 - 2x^2 + 2x - 2) \\ \hline 0 \end{array}$$

Prema tome, $r(x) = \text{NZD}(p, q)(x) = x^3 - x^2 + x - 1$. Grupisanjem članova polinoma r možemo dobiti $r(x) = x(x^2 + 1) - (x^2 + 1) = (x - 1)(x^2 + 1)$, odakle sledi da je broj 1 jedini zajednički realan koren polinoma p i q , dok su zajednički koreni nad $\mathbb{C}$: 1, i i $-i$. $\square$

Zadatak 2 U polju $\mathbb{Z}_3$ naći zajedničke korene polinoma

$$p(x) = x^4 + x^3 - x^2 + x - 2 \quad \text{i} \quad q(x) = x^5 + 2x^4 + 2x^3 + x^2 + 2x + 1.$$

Rešenje:

Prvi način

Možemo primeniti potpuno isti postupak kao i u prethodnom zadatku. Pri tome računske operacije izvodimo u polju $\mathbb{Z}_3$, gde je $-1 = 2$, $-2 = 1$, $1^{-1} = 1$ i $2^{-1} = 2$.

Odatle sledi: $p(x) = x^4 + x^3 + 2x^2 + x + 1$.

korak 1:

$$\begin{array}{r} (x^5 + 2x^4 + 2x^3 + x^2 + 2x + 1) : (x^4 + x^3 + 2x^2 + x + 1) = x + 1 \\ -(x^5 + x^4 + 2x^3 + x^2 + x) \\ \hline x^4 + x + 1 \\ -(x^4 + x^3 + 2x^2 + x + 1) \\ \hline 2x^3 + x^2 = 2(x^3 + 2x^2) \end{array}$$

korak 2:

$$\begin{array}{r} (x^4 + x^3 + 2x^2 + x + 1) : (x^3 + 2x^2) = x + 2 \\ -(x^4 + 2x^3) \\ \hline 2x^3 + 2x^2 + x + 1 \\ -(2x^3 + x^2) \\ \hline x^2 + x + 1 \end{array}$$

korak 3:

$$\begin{array}{r} (x^3 + 2x^2) : (x^2 + x + 1) = x + 1 \\ -(x^3 + x^2 + x) \\ \hline x^2 + 2x \\ -(x^2 + x + 1) \\ \hline x + 2 \end{array}$$

korak 4:

$$\begin{array}{r} (x^2 + x + 1) : (x + 2) = x + 2 \\ -(x^2 + 2x) \\ \hline 2x + 1 \\ -(2x + 1) \\ \hline 0 \end{array}$$

Sledi da je $\text{NZD}(p(x), q(x)) = x + 2 = x - 1$, te je 1 jedini koren polinoma $\text{NZD}(p, q)$, odnosno jedini zajednički koren polinoma p i q .

Drugi način

Polje $\mathbb{Z}_3$ ima samo 3 elementa, direktnim ispitivanjem vrednosti polinomskih funkcija za sve elemente skupa $\mathbb{Z}_3$ dobijamo

$$\begin{array}{l} p(0) = 1, \quad p(1) = 0, \quad p(2) = 2, \\ q(1) = 0, \end{array}$$

odakle sledi da je 1 jedini zajednički koren polinoma p i q . □

Teorema 3 Ako je p polinom nad poljem realnih brojeva (tj. polinom čiji su koeficijenti realni brojevi) i α koren polinoma p onda je i $\bar{\alpha}$ koren polinoma p .

Teorema 4 Ako su α i $\bar{\alpha}$ koreni polinoma p nad $\mathbb{R}$, onda $(x - \alpha)(x - \bar{\alpha}) \mid p$, tj. $(x^2 - 2x\text{Re}(\alpha) + |\alpha|^2) \mid p$.

Zadatak 3 Odrediti polinom najmanjeg stepena čiji su koeficijenti realni brojevi tako da broj -1 bude dvostruki, a brojevi 2 i $(1 - i)$ jednostruki koreni tog polinoma.

Rešenje: Kako je $1 - i$ koren traženog polinoma, onda to mora biti i $1 + i$, pa imamo:

$$\begin{aligned} p(x) &= (x+1)^2(x-2)(x-1+i)(x-1-i) \\ &= (x^2+2x+1)(x-2)(x^2-2x+2) \\ &= (x^3-3x-2)(x^2-2x+2) \\ &= x^5-2x^4+2x^3-3x^3+6x^2-6x-2x^2+4x-4 \\ &= x^5-2x^4-x^3+4x^2-2x-4. \end{aligned}$$

□

Teorema 5 Ako polinom sa celobrojnim koeficijentima ima racionalni koren $\frac{p}{q}$, tada p deli slobodni član, a q deli vodeći koeficijent.

Definicija 4 Polinomi su uzajamno prosti ako nemaju zajedničkih faktora, tj. ako im je NZD jednak 1.

Zadatak 4 Nad poljem kompleksnih brojeva su dati polinomi

$$p(x) = 2x^6 + 9x^5 + 22x^4 + 45x^3 + 58x^2 + 36x + 8,$$

$$q(x) = x^6 + 2x^4 + 2x^2 + 1.$$

(a) Naći sve korene polinoma p i faktorizati ga nad poljima $\mathbb{R}$ i $\mathbb{C}$.

(b) Dokazati da su polinomi p i q uzajamno prosti nad poljem $\mathbb{R}$.

Rešenje:

(a) Svi mogući racionalni koreni polinoma p se nalaze u skupu $\{\pm\frac{1}{2}, \pm 1, \pm 2, \pm 4, \pm 8\}$. S obzirom da su svi koeficijenti polinoma p pozitivni, nijedan pozitivan realan broj ne može biti koren polinoma p jer za sve $x > 0$ sledi $p(x) > 0$, pa treba ispitati samo negativne kandidate. Najbolje je da pri tome koristimo Hornerovu šemu jer tada odmah dobijamo i (delimičnu) faktorizaciju.

	2	9	22	45	58	36	8	
$-\frac{1}{2}$	2	8	18	36	40	16	0	✓
$-\frac{1}{2}$	2	7	$\frac{29}{2}$	$\frac{115}{4}$	$\frac{205}{8}$	$\frac{51}{16}$		✗

↓

$$\begin{aligned} p(x) &= \left(x + \frac{1}{2}\right)(2x^5 + 8x^4 + 18x^3 + 36x^2 + 40x + 16) = \\ &= 2\left(x + \frac{1}{2}\right)(x^5 + 4x^4 + 9x^3 + 18x^2 + 20x + 8), \end{aligned}$$

	1	4	9	18	20	8	
-1	1	3	6	12	8	0	✓
-1	1	2	4	8	0		✓
-1	1	1	3	5			✗

↓

$$\begin{aligned} p(x) &= (2x+1)(x+1)(x^4 + 3x^3 + 6x^2 + 12x + 8) = \\ &= (2x+1)(x+1)^2(x^3 + 2x^2 + 4x + 8), \end{aligned}$$

	1	2	4	8	
-2	1	0	4	0	✓
-2	1	-2	8		✗

Tražene faktORIZACIJE su:

$$p(x) = (2x+1)(x+1)^2(x+2)(x^2+4) \quad \text{nad } \mathbb{R}$$

$$= (2x+1)(x+1)^2(x+2)(x-2i)(x+2i) \quad \text{nad } \mathbb{C}.$$

- (b) Treba da dokažemo da polinomi p i q nemaju zajedničkih faktora, a s obzirom na to da smo dobili faktORIZACIJU polinoma p , možemo dokazati da ni jedan faktor polinoma p nije faktor tj. delilac polinoma q . Kako je $q(x) > 0$ za sve $x \in \mathbb{R}$ (jer su mu svi koeficijenti pozitivni i svi stepeni parni), polinom q nema linearnih faktora, tako da ostaje samo da dokažemo da x^2+4 nije delilac polinoma q nad $\mathbb{R}$, tj. da se pri deljenju q sa x^2+4 dobija ostatak različit od 0.

$$\begin{array}{r} (x^6 + 2x^4 + 2x^2 + 1) : (x^2 + 4) = x^4 - 2x^2 + 10 \\ -(x^6 + 4x^4) \\ \hline -2x^4 + 2x^2 + 1 \\ -(2x^4 - 8x^2) \\ \hline 10x^2 + 1 \\ -(10x^2 + 40) \\ \hline -39 \end{array}$$

Time je tvrđenje dokazano.

□

Vijetove formule

Ako su $x_1, \dots, x_n$ koreni polinoma $p(x)$ stepena n onda:

- za $n = 2$ $a_2x^2 + a_1x + a_0 = a_2(x - x_1)(x - x_2)$

$$x_1 + x_2 = -\frac{a_1}{a_2}$$

$$x_1x_2 = \frac{a_0}{a_2}$$
- za $n = 3$ $a_3x^3 + a_2x^2 + a_1x + a_0 = a_3(x - x_1)(x - x_2)(x - x_3)$

$$x_1 + x_2 + x_3 = -\frac{a_2}{a_3}$$

$$x_1x_2 + x_1x_3 + x_2x_3 = \frac{a_1}{a_3}$$

$$x_1x_2x_3 = -\frac{a_0}{a_3}$$
- $a_nx^n + a_{n-1}x^{n-1} + \dots + a_1x + a_0 = a_n(x - x_1)(x - x_2) \dots (x - x_n)$

$$x_1 + x_2 + \dots + x_n = -\frac{a_{n-1}}{a_n}$$

$$x_1x_2 + x_1x_3 + \dots + x_{n-1}x_n = \frac{a_{n-2}}{a_n}$$

$$\vdots$$

$$x_1x_2 \dots x_k + \dots + x_{n-k+1} \dots x_{n-1}x_n = (-1)^k \frac{a_{n-k}}{a_n}$$

$$\vdots$$

$$x_1x_2 \dots x_n = (-1)^n \frac{a_0}{a_n}$$

Zadatak 5 Naći normiran polinom 4. stepena ako se zna da je zbir njegovih korena 2, proizvod 1 i ostatak pri deljenju sa polinomom $x-2$ je 5, a sa $x+1$ je ostatak 8.

Rešenje: Opšti oblik normiranog polinoma 4. stepena je

$$p(x) = x^4 + ax^3 + bx^2 + cx + d.$$

Koristeći Vijetove formule dobijamo:

$$x_1 + x_2 + x_3 + x_4 = -a = 2 \Rightarrow a = -2,$$

$$x_1 x_2 x_3 x_4 = d = 1 \Rightarrow d = 1,$$

Otuda je

$$p(x) = x^4 - 2x^3 + bx^2 + cx + 1.$$

Na osnovu Bezuove teoreme imamo:

$$p(2) = 16 - 16 + 4b + 2c + 1 = 5 \Rightarrow 2b + c = 2,$$

$$p(-1) = 1 + 2 + b - c + 1 = 8 \Rightarrow b - c = 4.$$

Rešenje ovog sistema je $b = 2$ i $c = -2$, pa je traženi polinom

$$p(x) = x^4 - 2x^3 + 2x^2 - 2x + 1. \quad \square$$

Zadatak 6 Neka je $f(x) = x^3 + ax^2 + bx + c$ polinom nad poljem $\mathbb{R}$ i neka je skup svih njegovih korena $\{1, 2\}$. Odrediti sve moguće vrednosti za a, b i c .

Rešenje: Moguće su dve opcije:

$$x_1 = 1, x_2 = 1, x_3 = 2$$

ili

$$x_1 = 1, x_2 = 2, x_3 = 2.$$

Iz $x_1 + x_2 + x_3 = -a$ sledi

$$1 + 1 + 2 = -a$$

ili

$$1 + 2 + 2 = -a,$$

dakle $a \in \{-4, -5\}$.

Iz $x_1 x_2 + x_1 x_3 + x_2 x_3 = b$ sledi

$$1 \cdot 1 + 1 \cdot 2 + 1 \cdot 2 = b$$

ili

$$1 \cdot 2 + 1 \cdot 2 + 2 \cdot 2 = b,$$

dakle $b \in \{5, 8\}$

Iz $x_1 x_2 x_3 = -c$ sledi

$$1 \cdot 1 \cdot 2 = -c$$

ili

$$1 \cdot 2 \cdot 2 = -c,$$

dakle $c \in \{-2, -4\}$. $\square$

Zadatak 7 Neka je $\{1, 2, 3\}$ skup svih korena polinoma $p(x) = x^5 + a_4 x^4 + a_3 x^3 + a_2 x^2 + a_1 x + a_0$ nad poljem $\mathbb{C}$. Odrediti sve moguće vrednosti za a_4 i a_0 .

Rešenje: Iz Vijetovih formula znamo:

$$x_1 + x_2 + x_3 + x_4 + x_5 = -a_4 \quad \text{i} \quad x_1 \cdot x_2 \cdot x_3 \cdot x_4 \cdot x_5 = -a_0.$$

Sve mogućnosti za korene su:

$$x_1 = 1, x_2 = 2, x_3 = 3, x_4 = 1, x_5 = 1,$$

$$x_1 = 1, x_2 = 2, x_3 = 3, x_4 = 1, x_5 = 2,$$

$$x_1 = 1, x_2 = 2, x_3 = 3, x_4 = 1, x_5 = 3,$$

$$x_1 = 1, x_2 = 2, x_3 = 3, x_4 = 2, x_5 = 2,$$

$$x_1 = 1, x_2 = 2, x_3 = 3, x_4 = 2, x_5 = 3,$$

$$x_1 = 1, x_2 = 2, x_3 = 3, x_4 = 3, x_5 = 3,$$

pa odatle imamo da je

$$a_4 \in \{-8, -9, -10, -11, -12\} \quad \text{ i } \quad a_0 \in \{-6, -12, -18, -24, -36, -54\}. \quad \square$$

Teorema 6 (*Osnovni stav algebre*) Svaki polinom stepena različitog od nule nad poljem kompleksnih brojeva ima bar jedan koren u tom polju.

Teorema 7 Svaki polinom nad $\mathbb{C}$ se može napisati kao proizvod linearnih polinoma.

Teorema 8 Svaki polinom nad poljem $\mathbb{R}$ se može napisati kao proizvod kvadratnih i/ili linearnih polinoma.

Definicija 5 Polinom je svodljiv ako se može napisati kao proizvod polinoma stepena većih od nule. Polinom stepena većeg od nule koji nije svodljiv naziva se nesvodljiv polinom.

Napomena 1 Konstantni polinomi nisu ni svodljivi ni nesvodljivi, tj. klasifikacija kreće tek od linearnih.

Teorema 9 Linearni polinomi su uvek nesvodljivi, nad svakim poljem.

• Za polinome 2. ili 3. stepena važi da su svodljivi nad nekim poljem akko imaju bar jedan koren u tom polju.

Primer 4 Polinom $x^4 + 2x^2 + 1 = (x^2 + 1)(x^2 + 1)$ je svodljiv je nad $\mathbb{R}$, ali nema korene u $\mathbb{R}$.

Zadatak 8 Odrediti presek skupa svih stepena nesvodljivih polinoma i skupa svih stepena svodljivih polinoma nad poljem $\mathbb{R}$ i nad poljem $\mathbb{C}$.

Rešenje:

Nad $\mathbb{R}$:

nesvodljivi $A = \{1, 2\}$

svodljivi $B = \{2, 3, \dots\} \Rightarrow A \cap B = \{2\}$

Nad $\mathbb{C}$:

nesvodljivi $A = \{1\}$

svodljivi $B = \{2, 3, \dots\} \Rightarrow A \cap B = \emptyset$ □

Primer 5 Polinom $t^2 - 2 = (t - \sqrt{2})(t + \sqrt{2})$ je svodljiv nad $\mathbb{R}$ i $\mathbb{C}$, a nesvodljiv nad $\mathbb{Q}$.

Polinom $t^2 + 1 = (t - i)(t + i)$ je svodljiv nad $\mathbb{C}$, a nesvodljiv nad $\mathbb{R}$.

Zadatak 9 Dokazati da je polinom $p(x) = x^3 + x + 1$ nesvodljiv nad poljem $\mathbb{Q}$. Ispitati svodljivost nad poljima $\mathbb{R}, \mathbb{C}, \mathbb{Z}_2, \mathbb{Z}_3, \mathbb{Z}_5, \mathbb{Z}_7$.

Rešenje:

$\mathbb{Q}$: Jedini mogući racionalni koreni su 1 i -1. Kako to nisu koreni polinoma p , sledi da je on nesvodljiv nad $\mathbb{Q}$.

$\mathbb{R}$: svodljiv

$\mathbb{C}$: svodljiv

$\mathbb{Z}_2$: nesvodljiv $p(0) = 1, p(1) = 1$

$\mathbb{Z}_3$: svodljiv $p(0) = 1, p(1) = 0, p(2) = 2$, dakle $x^3 + x + 1 = (x + 2)(x^2 + x + 2)$

$\mathbb{Z}_5$: nesvodljiv $p(0) = 1, p(1) = 3, p(2) = 1, p(3) = 1, p(4) = 4$

$\mathbb{Z}_7$: nesvodljiv $p(0) = 1, p(1) = 3, p(2) = 4, p(3) = 3, p(4) = 6, p(5) = 5, p(6) = 6$ □

Zadatak 10 Ostaci pri deljenju polinoma P sa $x-1$, $x-2$ i $x+1$ su redom 2, 3 i 6. Odrediti ostatak pri deljenju polinoma P polinomom $(x-1)(x-2)(x+1)$.

Rešenje: Pri deljenju polinoma $P(x)$ polinomom trećeg stepena $(x-1)(x-2)(x+1)$ se dobija količnik $Q(x)$ i ostatak koji je najviše drugog stepena, tj. ostatak je oblika $ax^2 + bx + c$ za neke $a, b, c \in \mathbb{R}$ koje treba da izračunamo. Na osnovu teoreme o deljenju polinoma sledi

$$[*] \quad P(x) = (x-1)(x-2)(x+1)Q(x) + ax^2 + bx + c.$$

Na osnovu Bezuove teoreme dobijamo sistem jednačina:

$$2 = P(1) \stackrel{[*]}{=} a + b + c,$$

$$3 = P(2) \stackrel{[*]}{=} 4a + 2b + c,$$

$$6 = P(-1) \stackrel{[*]}{=} a - b + c.$$

Ako prvu jednačinu pomnoženu sa -4 dodamo drugoj, zatim prvu jednačinu oduzmemo od treće, dobijamo

$$a + b + c = 2 \quad \Rightarrow \quad a = 1$$

$$-2b - 3c = -5 \quad \Rightarrow \quad c = 3$$

$$-2b = 4 \quad \Rightarrow \quad b = -2$$

Dakle, ostatak pri deljenju polinoma P polinomom $(x-1)(x-2)(x+1)$ je $x^2 - 2x + 3$. □

Zadatak 11 Nad poljem $\mathbb{R}$ su dati polinomi

$$p(x) = x^5 - (10+a)x^4 + (10a+35)x^3 - (35a+50)x^2 + (50a+24)x - 24a,$$

$$q(x) = x^3 + (5-b)x^2 + (6-5b)x - 6b,$$

gde su a i b realni parametri.

- (a) Za koje vrednosti parametara $a, b \in \mathbb{R}$ je polinom $r(x) = x-1$ najveći zajednički delilac polinoma p i q .
- (b) Za koje vrednosti $a, b \in \mathbb{R}$ je polinom $r(x) = x^2 + x - 2$ najveći zajednički delilac polinoma p i q .

Rešenje:

- (a) Deljenjem polinoma p polinomom r dobijamo

$$\begin{array}{r|rrrrrr} 1 & 1 & -10-a & 10a+35 & -35a-50 & 50a+24 & -24a \\ 1 & 1 & -9-a & 9a+26 & -26a-24 & 24a & 0 \end{array}$$

$$\Rightarrow \quad p(x) = (x-1)(x^4 - (9+a)x^3 + (9a+26)x^2 - (26a+24)x + 24a).$$

Dakle, polinom p je deljiv polinomom r za svako $a \in \mathbb{R}$.

Deljenjem polinoma q polinomom r dobijamo

$$\begin{array}{r|rrrr} 1 & 1 & 5-b & 6-5b & -6b \\ 1 & 1 & 6-b & 12-6b & 12-12b \end{array}$$

$$\Rightarrow \quad q(x) = (x-1)(x^2 + (6-b)x + (12-6b)) + (12-12b).$$

Da bi polinom q bio deljiv polinomom r , ostatak pri deljenju mora biti 0, tj. mora biti $b = 1$.

Dakle, polinom r deli polinome p i q za $(a, b) \in A = \{(\alpha, 1) \mid \alpha \in \mathbb{R}\}$. Da bi polinom r bio najveći zajednički delilac polinoma p i q , ovi polinomi ne smeju imati drugih zajedničkih

prostih faktora osim $(x-1)$. Za $(a, b) \in A$, odnosno za $b = 1$, je $q(x) = (x-1)(x^2 + 5x + 6) = (x-1)(x+2)(x+3)$, te iz skupa A treba još eliminisati one uređene parove (a, b) za koje je $x+2$ ili $x+3$ faktor polinoma p , tj. one za koje je -2 ili -3 koren polinoma p . Kako je

$$p(-2) = -360a - 720 = 0 \Rightarrow a = -2$$

$$p(-3) = -840a - 2520 = 0 \Rightarrow a = -3$$

imamo da je $r(x) = x-1$ NZD za polinome p i q za $b = 1$ i $a \in \mathbb{R} \setminus \{-2, -3\}$.

(b) Kako je $r(x) = x^2 + x - 2 = (x-1)(x+2)$ i

- $r(x) | q(x) \Rightarrow (x-1) | q(x) \Rightarrow b = 1$
- $r(x) | p(x) \Rightarrow p(-2) = 0 \Rightarrow a = -2$
- $q(x) \nmid p(x)$

sledi da je $a = -2$ i $b = 1$. □

Zadatak 12 Date polinome rastaviti na faktore nad poljima $\mathbb{C}$, $\mathbb{R}$, $\mathbb{Q}$ i $\mathbb{Z}_3$.

(a) $f(x) = x^7 - x^6 + x^5 - x^4 + x^3 - x^2 + x - 1$.

(b) $g(x) = 2x^5 + 4x^4 + 8x^3 + 16x^2 + 32x + 64$.

Rešenje:

(a) Polinom f možemo posmatrati kao zbir prvih 8 članova geometrijskog niza sa prvim članom $c = -1$ i koeficijentom progresije $q = -x$, odakle dobijamo

$$\begin{aligned} f(x) = 0 &\Leftrightarrow (-1) \frac{1 - (-x)^8}{1 - (-x)} = \frac{x^8 - 1}{x + 1} = 0 \Leftrightarrow (x^8 = 1 \wedge x \neq -1) \\ &\Leftrightarrow \left(x = \sqrt[8]{1} = \sqrt[8]{e^{0 \cdot i}} \in \left\{ e^{\frac{0+2k\pi}{8}i} \mid k = -3, -2, \dots, 4 \right\} \wedge x \neq -1 \right) \\ &\Leftrightarrow x \in \left\{ 1, e^{\frac{\pi}{4}i}, e^{\frac{\pi}{2}i}, e^{\frac{3\pi}{4}i}, e^{-\frac{3\pi}{4}i}, e^{-\frac{\pi}{2}i}, e^{-\frac{\pi}{4}i} \right\}, \end{aligned}$$

te faktorizacije nad poljima glase

$$\begin{aligned} f(x) &= (x-1)(x-e^{\frac{\pi}{4}i})(x-e^{-\frac{\pi}{4}i})(x-e^{\frac{\pi}{2}i})(x-e^{-\frac{\pi}{2}i})(x-e^{\frac{3\pi}{4}i})(x-e^{-\frac{3\pi}{4}i}) \quad \text{nad } \mathbb{C} \\ &= (x-1)\left(x^2 - 2x\cos\frac{\pi}{4} + 1\right)\left(x^2 - 2\cos\frac{\pi}{2} + 1\right)\left(x^2 - 2x\cos\frac{3\pi}{4} + 1\right) \\ &= (x-1)(x^2 - \sqrt{2}x + 1)(x^2 + 1)(x^2 + \sqrt{2}x + 1) \quad \text{nad } \mathbb{R} \\ &= (x-1)\left((x^2 + 1)^2 - 2x^2\right)(x^2 + 1) = (x-1)(x^4 + 1)(x^2 + 1) \quad \text{nad } \mathbb{Q} \\ &= (x^4 + 1)(x^2 + 1)(x + 2). \quad \text{nad } \mathbb{Z}_3 \end{aligned}$$

Dodatno, primetimo da dati polinom možemo da faktorišemo nad $\mathbb{Z}_2$:

$$\begin{aligned} f(x) &= (x^4 + 1)(x^2 + 1)(x + 1) = ((x^2)^2 - 1)(x^2 - 1)(x + 1) \\ &= (x^2 - 1)(x^2 + 1)(x - 1)(x + 1)(x + 1) = (x + 1)^7. \end{aligned}$$

- (b) Polinom g možemo posmatrati kao zbir prvih 6 članova geometrijskog niza sa prvim članom $c = 64$ i koeficijentom progresije $q = \frac{1}{2}x$, pa dobijamo

$$\begin{aligned} g(x) = 0 &\Leftrightarrow 64 \frac{1 - \left(\frac{x}{2}\right)^6}{1 - \frac{x}{2}} = 0 \Leftrightarrow \frac{64 - x^6}{1 - \frac{x}{2}} = 0 \Leftrightarrow (x^6 = 64 \wedge x \neq 2) \\ &\Leftrightarrow \left(x = \sqrt[6]{64} = \sqrt[6]{64} e^{0 \cdot i} \in \left\{ 2e^{\frac{0+2k\pi}{6}i} \mid k = -2, -1, \dots, 3 \right\} \wedge x \neq 2 \right) \\ &\Leftrightarrow x \in \left\{ 2e^{\pm \frac{\pi}{3}i}, e^{\pm \frac{2\pi}{3}i}, -2 \right\}, \end{aligned}$$

te faktORIZACIJE nad poljima glase

$$\begin{aligned} g(x) &= 2(x+2)(x-2e^{\frac{\pi}{3}i})(x-2e^{-\frac{\pi}{3}i})(x-2e^{\frac{2\pi}{3}i})(x-2e^{-\frac{2\pi}{3}i}) \quad \text{nad } \mathbb{C} \\ &= 2(x+2)(x^2 - 2x \cdot 2 \cos \frac{\pi}{3} + 4)(x^2 - 2x \cdot 2 \cos \frac{2\pi}{3} + 4) \\ &= 2(x+2)(x^2 - 2x + 4)(x^2 + 2x + 4) \quad \text{nad } \mathbb{R} \text{ i } \mathbb{Q} \\ &= 2(x+2)(x^2 + x + 1)(x^2 + 2x + 1) = 2(x+1)^2(x+2)^3 \quad \text{nad } \mathbb{Z}_3 \end{aligned}$$

□

Zadatak 13 Dat je polinom $f(x) = x^5 + x - 1$. Izračunati $f(e^{\frac{\pi}{3}i})$ i napisati polinom f kao proizvod nesvodljivih polinoma nad $\mathbb{Q}$ i $\mathbb{Z}_3$.

Rešenje: Važi $f(e^{\frac{\pi}{3}i}) = e^{\frac{5\pi}{3}i} + e^{\frac{\pi}{3}i} - 1 = e^{-\frac{\pi}{3}i} + e^{\frac{\pi}{3}i} - 1 = 2 \cos \frac{\pi}{3} - 1 = 0$.

Dakle, $\alpha = e^{\frac{\pi}{3}i}$ je koren polinoma f , pa to mora biti i $\bar{\alpha} = e^{-\frac{\pi}{3}i}$, odnosno polinom f je deljiv polinomom

$$(x - \alpha)(x - \bar{\alpha}) = x^2 - 2x \cos \frac{\pi}{3} + 1 = x^2 - x + 1.$$

$$\begin{array}{r} (x^5 + x - 1) : (x^2 - x + 1) = x^3 + x^2 - 1 \\ -(x^5 - x^4 + x^3) \\ \hline x^4 - x^3 + x - 1 \\ -(x^4 - x^3 + x^2) \\ \hline   - x^2 + x - 1 \\   -(x^2 + x - 1) \\ \hline   0 \end{array}$$

Pošto polinom $x^3 + x^2 - 1$ nema korene ni nad $\mathbb{Q}$, ni nad $\mathbb{Z}_3$, tražene faktORIZACIJE su:

$$f(x) = (x^2 - x + 1)(x^3 + x^2 - 1) \quad \text{nad } \mathbb{Q},$$

$$f(x) = (x^2 + 2x + 1)(x^3 + x^2 + 2) = (x+1)^2(x^3 + x^2 + 2) \quad \text{nad } \mathbb{Z}_3.$$

□

Zadatak 14 Dat je polinom $f(x) = x^8 + x^4 + 1$. Izračunati $f(e^{\frac{\pi}{6}i}), f(e^{\frac{\pi}{3}i}), f(e^{\frac{2\pi}{3}i}), f(e^{\frac{5\pi}{6}i})$ i napisati polinom f kao proizvod nesvodljivih polinoma nad $\mathbb{C}, \mathbb{R}, \mathbb{Q}, \mathbb{Z}_3$.

Rešenje:

Prvi način:

$$\text{Važi } f(e^{\frac{\pi}{6}i}) = e^{\frac{8\pi}{6}i} + e^{\frac{4\pi}{6}i} + 1 = e^{-\frac{2\pi}{3}i} + e^{\frac{2\pi}{3}i} + 1 = 2\cos\frac{2\pi}{3} + 1 = -1 + 1 = 0.$$

Slično se dobija $f(e^{\frac{\pi}{3}i}) = f(e^{\frac{2\pi}{3}i}) = f(e^{\frac{5\pi}{6}i}) = 0$, tj. $e^{\frac{\pi}{6}i}$, $e^{\frac{\pi}{3}i}$, $e^{\frac{2\pi}{3}i}$ i $e^{\frac{5\pi}{6}i}$ su koreni polinoma f , a kako je f polinom sa realnim koeficijentima, to i $e^{-\frac{\pi}{6}i}$, $e^{-\frac{\pi}{3}i}$, $e^{-\frac{2\pi}{3}i}$, $e^{-\frac{5\pi}{6}i}$ moraju biti njegovi koreni.

Sada je faktORIZACIJA nad poljem $\mathbb{C}$:

$$f(x) = \left(x - e^{\frac{5\pi}{6}i}\right)\left(x - e^{-\frac{5\pi}{6}i}\right)\left(x - e^{\frac{2\pi}{3}i}\right)\left(x - e^{-\frac{2\pi}{3}i}\right)\left(x - e^{\frac{\pi}{3}i}\right)\left(x - e^{-\frac{\pi}{3}i}\right)\left(x - e^{\frac{\pi}{6}i}\right)\left(x - e^{-\frac{\pi}{6}i}\right).$$

FaktORIZACIJE nad ostalim poljima dobijamo na sledeći način:

$$\begin{aligned} f(x) &= \left(x^2 - 2x \cdot \cos\frac{5\pi}{6} + 1\right)\left(x^2 - 2x \cdot \cos\frac{2\pi}{3} + 1\right)\left(x^2 - 2x \cdot \cos\frac{\pi}{3} + 1\right)\left(x^2 - 2x \cdot \cos\frac{\pi}{6} + 1\right) \\ &= (x^2 + \sqrt{3}x + 1)(x^2 + x + 1)(x^2 - x + 1)(x^2 - \sqrt{3}x + 1) \quad \text{nad } \mathbb{R} \\ &= ((x^2 + 1)^2 - 3x^2)(x^2 + x + 1)(x^2 - x + 1) = (x^4 - x^2 + 1)(x^2 + x + 1)(x^2 - x + 1) \quad \text{nad } \mathbb{Q} \\ &= (x^4 + 2x^2 + 1)(x^2 + x + 1)(x^2 + 2x + 1) = (x^2 + 1)^2(x + 2)^2(x + 1)^2 \quad \text{nad } \mathbb{Z}_3 \end{aligned}$$

Drugi način:

Polinom f možemo posmatrati kao zbir prva 3 člana geometrijskog niza sa prvim članom $c = 1$ i koeficijentom progresije $q = x^4$, te dobijamo

$$\begin{aligned} f(x) = 0 &\Leftrightarrow \frac{1 - (x^4)^3}{1 - x^4} = 0 \Leftrightarrow (x^{12} = 1 \wedge x^4 \neq 1) \\ &\Leftrightarrow \left(x \in \sqrt[12]{1} = \sqrt[12]{e^{0 \cdot i}} = e^{\frac{0+2k\pi}{12}i} = e^{\frac{k\pi}{6}i} \wedge x \notin \sqrt[4]{1} = \sqrt[4]{e^{0 \cdot i}} = e^{\frac{0+2k\pi}{4}i} = e^{\frac{k\pi}{2}i}\right) \\ &\Leftrightarrow x \in \left\{e^{\pm\frac{5\pi}{6}i}, e^{\pm\frac{2\pi}{3}i}, e^{\pm\frac{\pi}{3}i}, e^{\pm\frac{\pi}{6}i}\right\}. \end{aligned}$$

$$\text{Otuda je } f(e^{\frac{\pi}{6}i}) = f(e^{\frac{\pi}{3}i}) = f(e^{\frac{2\pi}{3}i}) = f(e^{\frac{5\pi}{6}i}) = 0.$$

FaktORIZACIJE dobijamo kao u prethodnom slučaju.

□

Teorema 10 Ako za svaki koren polinoma P višestrukosti k važi da je koren polinoma Q , ali višestrukosti veće ili jednake k tada P deli Q .

Teorema 11 α je koren višestrukosti k za polinom P akko važi

$$P(\alpha) = P'(\alpha) = P''(\alpha) = \dots = P^{(k-1)}(\alpha) = 0 \quad \text{i} \quad P^{(k)}(\alpha) \neq 0.$$

Zadatak 15 Dati su polinomi

$$p(x) = (x+1)^m - x^m - 1, \quad q(x) = (x^2 + x + 1)^2,$$

nad poljem $\mathbb{C}$. Za koje vrednosti parametra $m \in \mathbb{N}$ je polinom $p(x)$ deljiv polinomom $q(x)$?

Rešenje: Polinom p je stepena $m-1$, a polinom q stepena 4, te o deljivosti možemo govoriti samo za $m-1 \geq 4$ odnosno $m \geq 5$. Rešenja kvadratne jednačine $x^2 + x + 1 = 0$ su

$$x_1 = -\frac{1}{2} + i\frac{\sqrt{3}}{2} = e^{\frac{2\pi}{3}i} \quad \text{i} \quad x_2 = -\frac{1}{2} - i\frac{\sqrt{3}}{2} = e^{-\frac{2\pi}{3}i}, \text{ te je}$$

$$q(x) = (x^2 + x + 1)^2 = \left(x - e^{\frac{2\pi}{3}i}\right)^2 \left(x - e^{-\frac{2\pi}{3}i}\right)^2.$$

Sledi da $q|p$ ako i samo ako su x_1 i x_2 bar dvostruki koreni polinoma p , a ovo važi ako i samo ako je

$$[1]: p(x_1) = 0, \quad [2]: p'(x_1) = 0, \quad [3]: p(x_2) = 0, \quad [4]: p'(x_2) = 0,$$

gde je $p'(x) = m((x+1)^{m-1} - x^{m-1})$. Sistem jednačina [1], [2], [3], [4] ćemo rešiti po $m \in \{5, 6, 7, \dots\}$ tako što ćemo rešiti svaku jednačinu pojedinačno, te je skup rešenja sistema jednak preseku skupova rešenja pojedinačnih jednačina. Označimo sa S_i skup rešenja jednačine [i].

$$\begin{aligned}
 \text{(a.1) } p(x_1) = 0 &\Leftrightarrow \left(e^{\frac{2\pi}{3}i} + 1\right)^m - \left(e^{\frac{2\pi}{3}i}\right)^m - 1 = 0 \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(e^{\frac{\pi}{3}i}\left(e^{\frac{\pi}{3}i} + e^{-\frac{\pi}{3}i}\right)\right)^m - e^{\frac{2m\pi}{3}i} - 1 = 0 \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(e^{\frac{\pi}{3}i} 2 \cdot \frac{1}{2}\right)^m - e^{\frac{2m\pi}{3}i} - 1 = 0 \Leftrightarrow e^{\frac{m\pi}{3}i} - \left(e^{\frac{m\pi}{3}i}\right)^2 - 1 = 0 \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(t^2 - t + 1 = 0 \wedge t = e^{\frac{m\pi}{3}i}\right) \Leftrightarrow \left(t = \frac{1}{2} \pm \frac{\sqrt{3}}{2}i \wedge t = e^{\frac{m\pi}{3}i}\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(\left(t = e^{\frac{\pi}{3}i} \vee t = e^{-\frac{\pi}{3}i}\right) \wedge t = e^{\frac{m\pi}{3}i}\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(\left(t = e^{\frac{\pi}{3}i} \wedge t = e^{\frac{m\pi}{3}i}\right) \vee \left(t = e^{-\frac{\pi}{3}i} \wedge t = e^{\frac{m\pi}{3}i}\right)\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(e^{\frac{\pi}{3}i} = e^{\frac{m\pi}{3}i} \vee e^{-\frac{\pi}{3}i} = e^{\frac{m\pi}{3}i}\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(\frac{\pi}{3} + 2k\pi = \frac{m\pi}{3}, k \in \mathbb{Z} \vee -\frac{\pi}{3} + 2k\pi = \frac{m\pi}{3}, k \in \mathbb{Z}\right) \stackrel{[1]}{\Leftrightarrow} \\
 &\Leftrightarrow (m = 6k + 1, k \in \mathbb{Z} \vee m = 6k - 1, k \in \mathbb{Z}) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow m \in \{6k + 1 \mid k \in \mathbb{Z}\} \cup \{6k - 1 \mid k \in \mathbb{Z}\}.
 \end{aligned}$$

[1] - Deleći jednačine sa π , i množeći ih sa 3.

Uzimajući u obzir gore navedeni uslov $m \geq 5$, dobijamo da je skup rešenja jednačine [1] skup $S_1 = \{6k + 1 \mid k \in \mathbb{N}\} \cup \{6k - 1 \mid k \in \mathbb{N}\}$.

$$\begin{aligned}
 \text{(a.2) } p'(x_1) = 0 &\Leftrightarrow m\left(\left(e^{\frac{2\pi}{3}i} + 1\right)^{m-1} - \left(e^{\frac{2\pi}{3}i}\right)^{m-1}\right) = 0 \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow m\left(\left(e^{\frac{\pi}{3}i}\left(e^{\frac{\pi}{3}i} + e^{-\frac{\pi}{3}i}\right)\right)^{m-1} - e^{\frac{2(m-1)\pi}{3}i}\right) = 0 \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow m\left(\left(e^{\frac{\pi}{3}i}\right)^{m-1} - e^{\frac{2(m-1)\pi}{3}i}\right) = 0 \Leftrightarrow m\left(e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} - \left(e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i}\right)^2\right) = 0 \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(m = 0 \vee e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} - \left(e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i}\right)^2 = 0\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(m = 0 \vee \left(t = e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} \wedge t - t^2 = 0\right)\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(m = 0 \vee \left(t = e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} \wedge (t = 0 \vee t = 1)\right)\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(m = 0 \vee \left(e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} = 0 \vee e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} = 1\right)\right) \stackrel{[1]}{\Leftrightarrow} \\
 &\Leftrightarrow \left(m = 0 \vee e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} = e^0 = 1\right) \Leftrightarrow \\
 &\Leftrightarrow \left(m = 0 \vee \frac{(m-1)\pi}{3} + 2k\pi = 0, k \in \mathbb{Z}\right) \Leftrightarrow
 \end{aligned}$$

$$\Leftrightarrow (m = 0 \vee m - 1 + 6k = 0, k \in \mathbb{Z}) \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow (m = 0 \vee m = 1 - 6k, k \in \mathbb{Z}) \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow (m = 0 \vee m = 1 + 6k, k \in \mathbb{Z}) \Leftrightarrow m \in \{0\} \cup \{1 + 6k \mid k \in \mathbb{Z}\}.$$

[1] - Jednačina $e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i} = 0$ nema rešenja jer je $\left|e^{\frac{(m-1)\pi}{3}i}\right| = 1$ za svako m .

Uzimajući u obzir gore navedeni uslov $m \geq 5$, dobijamo da je skup rešenja jednačine [1] skup $S_2 = \{6k + 1 \mid k \in \mathbb{N}\}$.

(a.3) Na isti način kao pod (a.1) dobijamo isto rešenje:

$$p(x_2) = 0 \Leftrightarrow \left(e^{-\frac{2\pi}{3}i} + 1\right)^m - \left(e^{-\frac{2\pi}{3}i}\right)^m - 1 = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow m \in S_3 = \{6k + 1 \mid k \in \mathbb{N}\} \cup \{6k - 1 \mid k \in \mathbb{N}\}.$$

(a.4) Na isti način kao pod (a.2) dobijamo isto rešenje:

$$p'(x_2) = 0 \Leftrightarrow m \left(\left(e^{-\frac{2\pi}{3}i} + 1\right)^{m-1} - \left(e^{-\frac{2\pi}{3}i}\right)^{m-1} \right) = 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow m \in S_4 = \{6k + 1 \mid k \in \mathbb{N}\}.$$

Prema tome

$$q|p \Leftrightarrow m \in S = S_1 \cap S_2 \cap S_3 \cap S_4 = \{6k + 1 \mid k \in \mathbb{N}\}.$$

□

Primeri sa testa:

- Ako je p polinom stepena 2 nad poljem $\mathbb{R}$ tada je p

a) svodljiv(uvek) b) nesvodljiv(uvek) **c) ništa od prethodnog**

- Zaokružiti oznaku polja za koje važi da je polinom $t^2 + 1$ nesvodljiv nad njima:

Q $\mathbb{R}$ $\mathbb{C}$ $\mathbb{Z}_2$ **$\mathbb{Z}_3$** $\mathbb{Z}_5$

- p i q su polinomi $dg(p) = 3, dq(q) = 2$. Tada je

$dg(pq) =$ **5** i $dg(p+q) =$ **3**.

- Naći NZD polinoma $p(t) = (t-3)^4(t+7)^2(t-1)^5(t+13)^3$ i $q(t) = (t-3)^2(t-15)(t-1)^7(t+13)^5$

NZD je **$(t-3)^2(t-1)^5(t+13)^3$**

- Nesvodljiv polinom nad poljem $\mathbb{R}$ može biti stepena:

0 **1** 2 3 4

- Nesvodljiv polinom nad poljem $\mathbb{C}$ može biti stepena:

0 **1** 2 3 4

- Neka je polinom p nad poljem F takav da je $dg(p) \geq 1$. Tada:

a) Ako polinom p ima koren u F , tada je on i svodljiv,

b) Ako polinom p ima koren u F , tada je on nesvodljiv,

c) Ako je polinom svodljiv, tada on ima koren u F ,

d) Ako je $dg(p) = 3$, tada je polinom p svodljiv nad F ,

e) Ako je $dg(p) > 1$, tada je polinom p svodljiv nad F akko ima koren u F ,

f) Ako je $dg(p) > 1$ i p ima koren, tada je p svodljiv.